

УДК 614.84:378.635.5:159.9

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1\(7\)-573-586](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1(7)-573-586)

Ненько Юлія Петрівна доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної мовної комунікації, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, Національний університет цивільного захисту України, вул. Онопрієнка 8, м. Черкаси, 18034, тел.: (098) 462-31-14, <https://orcid.org/0000-0001-7868-0155>

Іващенко Оксана Алімівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної мовної комунікації, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, Національний університет цивільного захисту України, вул. Онопрієнка 8, м. Черкаси, 18034, тел.: (067) 727-68-64, <https://orcid.org/0000-0003-0978-3075>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДСНС УКРАЇНИ

Анотація. Сучасні тенденції розвитку системи освіти України вимагають теоретичного вивчення та практичного застосування нового змісту та методів професійної підготовки фахівців різних галузей. Світовий досвід показує, що це можливо шляхом впровадження компетентнісного підходу в освітній процес. Життєво важливі компетенції допомагають швидко адаптуватися до соціального життя та професійної діяльності. Стаття присвячена проблемі якісної професійної підготовки майбутніх фахівців для Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Підготовка здобувачів для ДСНС України відбувається у відомчих вищих закладах освіти за освітньо-професійними програмами «Пожежна безпека», «Цивільний захист» та «Екстремальна та кризова психологія». Авторами статті наголошено, що одним із суттєвих складників професійної підготовки майбутніх фахівців є психолого-педагогічна компетентність. Фахівці працюють як в екстремальних, так і в звичайних умовах, беручи участь у просвітницьких та інформаційних заходах з персоналом або населенням. Тому вони повинні бути не тільки фізично і психологічно готовими до роботи в екстремальних умовах, але й мати педагогічні та психологічні особистісні якості для виконання своїх освітніх та інформаційних завдань. У роботі схарактеризовано умови, в яких

відбувається професійна діяльність фахівців ДСНС України, та основні напрями їх роботи, що дало можливість визначити педагогічні компоненти та психолого-педагогічні уміння в діяльності спеціалістів. Зроблено висновок про важливість психолого-педагогічної компетентності як однієї з неодмінних складових професійної підготовки майбутніх спеціалістів. У статті проаналізовано освітньо-професійні програми, за якими навчаються здобувачі, та виокремлено програмні результати навчання і програмні компетентності, які складають сутнісний зміст поняття «психолого-педагогічна компетентність».

Ключові слова: психолого-педагогічна компетентність, професійна підготовка, професійно важливі якості, майбутні фахівці, державна служба України з надзвичайних ситуацій.

Nenko Yuliia Petrivna Doctor of sciences in pedagogics, professor, manager of department of professional language communication, Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chernobyl Heroes of National University of Civil Defense of Ukraine, Onopriienka St., 8, Cherkasy, 18034, tel.: (098) 462-31-14, <https://orcid.org/0000-0001-7868-0155>

Ivashchenko Oksana Alimivna Candidate of pedagogical sciences, associate professor, associate professor of department of professional language communication, Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chernobyl Heroes of National University of Civil Defense of Ukraine, Onopriienka St., 8, Cherkasy, 18034, tel.: (067) 727-68-64, <https://orcid.org/0000-0003-0978-3075>

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS OF SES OF UKRAINE.

Abstract. Modern tendencies of development of educational system of Ukraine require theoretical study and practical application of new content and methods of professional training of specialists in different spheres of life. The world's experience shows that it can be done by implementing the competence approach into the educational process. Vital competencies help to adapt quickly to social life and professional activities. The article is devoted to the problem of quality professional training of future specialists for the State Emergency Service of Ukraine. Candidates are trained in higher educational institutions under the educational and professional programs

"Fire Safety", "Civil Protection" and "Extreme and Crisis Psychology". The conditions in which the professional activities of specialists of the State Emergency Service of Ukraine take place and the main areas of work are characterized. Sometimes specialists work under extreme conditions, and sometimes under normal conditions, participating in educational and informational activities with personnel or population. That is why they should not only be physically and psychologically fit for working under extreme conditions, but also have pedagogical and psychological personal qualities for achieving their educational and informational tasks. The authors of the article single out the areas of work of future specialists depending on one of the three educational and professional programs. This made it possible to determine pedagogical components and psychological and pedagogical skills necessary for the activities of specialists. The conclusion is made about the importance of psychological and pedagogical competence, one of the essential components of professional training of future specialists. The article analyzes the educational and professional programs under which the applicants study, and highlights the program learning outcomes and program competencies that make up the essential content of the concept of "psychological and pedagogical competence".

Keywords: psychological and pedagogical competence, professional training, professionally important qualities, future specialists, State Emergency Service of Ukraine.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку системи освіти України потребують теоретичного осмислення і практичного оновлення змісту та методики професійної підготовки фахівців різних галузей. Світовий досвід свідчить, що розв'язання означеної проблеми можливе шляхом упровадження в навчальний процес компетентнісного підходу. Набуття життєво важливих компетентностей сприяє формуванню здатності швидко адаптуватися до соціального життя і професійної діяльності.

Актуальність означеної вище проблеми вмотивована її спрямованістю на розв'язання суперечностей між потребами країни у висококваліфікованих фахівцях ДСНС України і станом їхньої підготовки у закладах вищої освіти, зокрема між: вимогами до психолого-педагогічної компетентності майбутніх фахівців ДСНС України та рівнем її сформованості; значущістю психолого-педагогічної компетентності для професійної діяльності фахівців ДСНС України і неналежним усвідомленням майбутніми фахівцями необхідності оволодіння нею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі проблемі психолого-педагогічної підготовки фахівців присвячено низку досліджень. О. Керницький приділяє увагу формуванню психолого-педагогічної готовності особистості до перебування в умовах військово-організованих закладів [1]. У наукових студіях В. Покалюка наголошено на важливості педагогічного аспекту в роботі фахівців пожежно-рятувальної служби, зокрема на усвідомленні значущості цього аспекту професійної діяльності [2]. Г. Яворська у своїх роботах підкреслює важливість особистісних якостей фахівця пожежно-рятувальної служби у психолого-педагогічній підготовці [3]. Ю. Ненько зауважуючи, що психолого-педагогічна компетентність є необхідним складником у фаховому становленні спеціаліста, робить акцент на комунікативній підготовці майбутніх спеціалістів [4]. Однак, психолого-педагогічна компетентність як цілісне утворення і важливий складник професійної підготовки майбутніх фахівців ДСНС України залишається поза увагою дослідників. Її значущість не усвідомлюється належним чином ні здобувачами вищої освіти, ні викладачами.

Метою статті є аналіз освітньо-професійних програм, за якими відбувається підготовка здобувачів у відомчих закладах вищої освіти ДСНС України та виокремлення програмних результатів навчання та програмних компетентностей, які мають безпосередній зв'язок із проблемою формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу. У відомчих закладах вищої освіти готують фахівців для ДСНС України за освітньо-професійними програмами «Пожежна безпека», «Цивільний захист», «Екстремальна та кризова психологія». Майбутня професійна діяльність випускників має специфічні особливості, основними з яких є: ризикованість, невизначеність ситуації, дії в умовах обмеженого простору і дефіциту часу, високий рівень небезпеки, стресу, травмування, відповідальності.

У сучасних умовах робота фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій стала незрівнянно складнішою, більш напруженою і небезпечною, оскільки вона пов'язана із застосуванням різних технічних засобів, озброєння і спеціальної техніки. Діяльність фахівців проходить як у звичайних умовах (профілактика надзвичайних ситуацій, пожежно-технічне обстеження об'єктів, дослідження пожеж та надзвичайних ситуацій, профілактична робота з населенням, виховна робота в структурних підрозділах, психологічне забезпечення діяльності та психологічний супровід), так і в екстремальних – на пожежах різної категорії складності, під час ліквідації наслідків техногенних аварій, стихійних лих, рятування людей.

Серед структурних елементів діяльності фахівця у звичайних умовах виділяють виховну роботу, що полягає в навчанні та вихованні підлеглих, згуртуванні колективу підрозділу й зміцненні дисципліни, організації та проведенні індивідуально-виховної роботи. Суттєвим напрямком роботи є організація різноманітних навчань, тренувань, занять у підпорядкованому підрозділі. Важливими завданнями фахівців є проведення масово-роз'яснювальної роботи серед населення щодо запобігання пожежам, сприяння діяльності добровільної та місцевої пожежної охорони, інших протипожежних формувань.

Окремо слід зазначити особливості роботи психологів. У моменти катастроф та масштабних аварій сотні людей, так чи інакше причетних до події, потребують термінової психологічної допомоги. Перебування в осередку надзвичайної ситуації чинить потужний вплив на стан психічного здоров'я людей, які постраждали, стали свідками або брали участь у ліквідації її наслідків. Часто такий вплив сягає патогенного рівня і стає причиною формування цілої низки психічних та поведінкових розладів. Головною метою психологічної допомоги, що надається психологами, є збереження психічного та фізичного здоров'я постраждалого населення та персоналу аварійно-рятувальних підрозділів, задіяних у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Основними завданнями психолога вважаються: надання екстреної психологічної допомоги; запобігання або зменшення ступеня негативного впливу на населення та рятувальників психотравмуючих чинників наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; проведення психопрофілактичної роботи, спрямованої на попередження виникнення соціально-психологічної та особистісної дезадаптації; здійснення інформування населення про обстановку в зоні надзвичайної ситуації і заходи щодо ліквідації її наслідків.

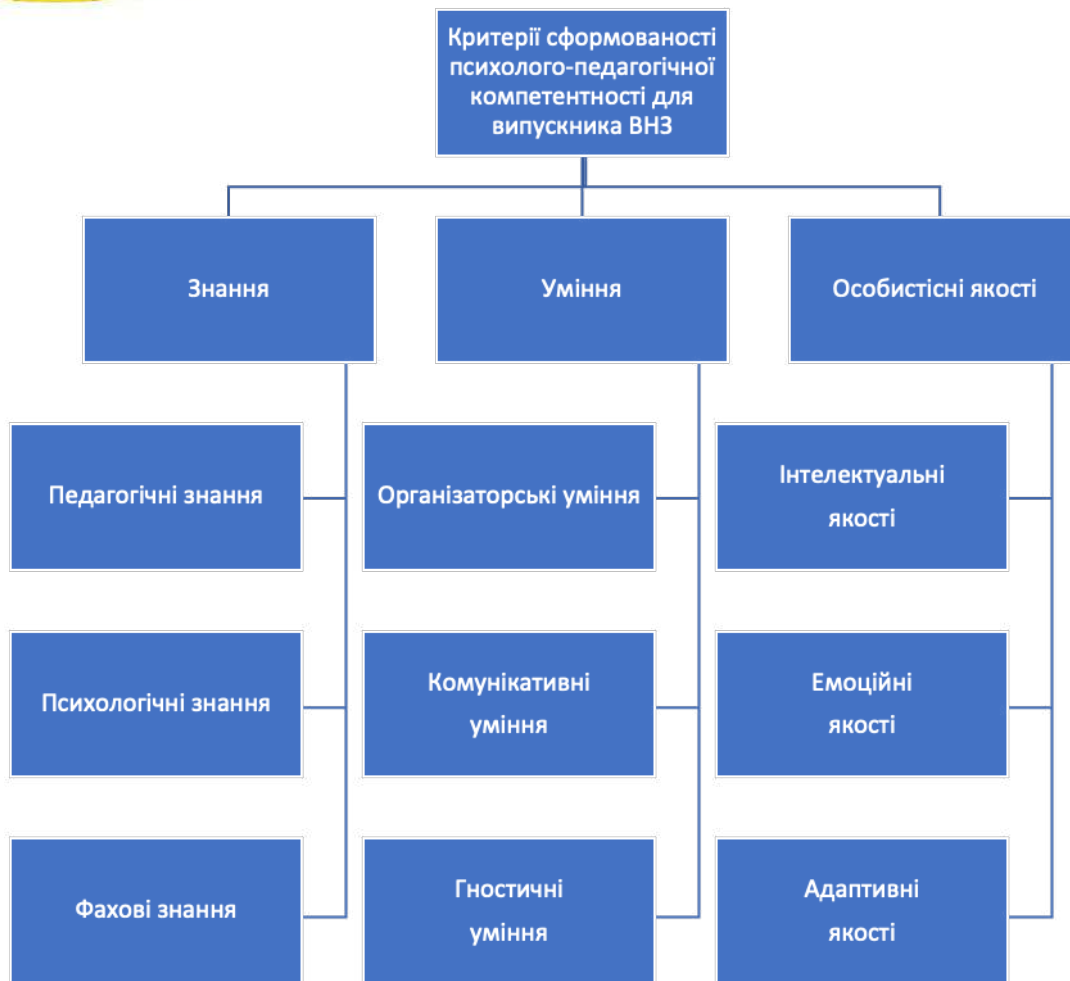
Ми бачимо, що у процесі діяльності фахівець ДСНС України постійно взаємодіє з колегами, людьми, що йому підпорядковуються і яким він підпорядковується, а також із постраждалими. Виконання завдань, про які йшла мова вище, зумовлює високі вимоги до майбутніх фахівців. Істотні зміни змісту й умов діяльності потребують від них не лише фізичної та професійної підготовки, а й сформованості комплексу певних психолого-педагогічних професійно важливих якостей.

Ключовими поняттями нової парадигми освіти є компетентності та результати навчання. В Законі України «Про вищу освіту» результати навчання (програмні) потрактовано як сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою в процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою

програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти [5]. Вони розглядаються як компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання. Як ми бачимо із наведених визначень, результати навчання сфокусовані на очікуваних досягненнях студента, на тому, що повинен би продемонструвати (знати, розуміти, зробити) здобувач освіти після завершення навчання.

Результати навчання надають здобувачам: 1) достатньо повну інформацію для точного визначення того, що вони зможуть досягнути після успішного закінчення програми; 2) орієнтир у виборі окремих модулів та програми в цілому, що підвищить ефективність навчання; 3) повну і зрозумілу інформацію для працедавців та навчальних закладів (у випадку продовження навчання на вищому рівні) щодо змісту отриманої освіти та здобутих компетентностей в контексті даної спеціальності. Програмні результати відіграють ключову роль у процесах перевірки достовірності та визнання кваліфікації, оскільки вони надають розуміння про те, що студент знає, розуміє та спроможний продемонструвати після отримання кваліфікації.

На нашу думку, однією із важливих компетентностей, якими повинен оволодіти майбутній фахівець ДСНС України, є психолого-педагогічна компетентність, що являє собою сукупність професійних і особистісних якостей, які дають змогу ефективно взаємодіяти з оточенням, сприяють успішному розв'язанню складних ситуацій та реалізації творчого підходу до власної професії. До критеріїв психолого-педагогічної компетентності випускників закладів вищої освіти відносять: уміння (організаторські, комунікативні, гностичні); знання (педагогічні, психологічні, фахові); особистісні якості (інтелектуальні, емоційні, адаптивні).

Проведемо аналіз освітньо-професійних програм, за якими готують фахівців у Черкаському інституті пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, стосовно програмних результатів навчання випускників, які співпадають з критеріями сформованості психолого-педагогічної компетентності. Серед програмних компетентностей освітньо-професійної програми «Пожежна безпека» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які важливі для нашого дослідження, ми виокремили такі: ЗК6. Здатність до пошуку, аналізу та оброблення інформації з різних джерел; ЗК7. Навички міжособистісної взаємодії; ЗК8. Здатність працювати як в команді, так і автономно; ПК26. Здатність надавати домедичну допомогу постраждалому; ПК30. Здатність організувати та проводити навчання населення з питань пожежної безпеки; ПК38. Здатність організувати та здійснювати інформаційно-роз'яснювальну роботу у сфері техногенної, пожежної безпеки та цивільного захисту.

Виокремлено такі програмні результати навчання: ПРН17. Керувати проведенням робіт з рятування та евакуювання людей; ПРН 18. Проводити візуальну діагностику постраждалого, попередити можливі ускладнення, що становлять небезпеку для життя; ПРН22. Застосовувати невербальні методи спілкування; здійснювати пошук нової інформації; навчати працівників об'єкту і населення з питань забезпечення пожежної безпеки; проводити заняття з особовим складом підрозділу; доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у сфері професійної діяльності; ПРН23. Демонструвати культуру мислення та виявляти навички організації культурного діалогу; ПРН 32. Застосовувати основні форми та методи інформаційно-роз'яснювальної роботи із населенням з питань техногенної, пожежної безпеки та цивільного захисту, вміти надавати інформацію засобам масової інформації у разі уповноваження на це від прес-служби відповідного територіального органу Державної служби України з надзвичайних ситуацій [6].

ОПП для другого (магістерського) рівня вищої освіти передбачає такі компетентності та програмні результати навчання: ПК15. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців та нефахівців. ПК11. Здатність забезпечувати організаційні і навчально-методичні заходи щодо набуття працівниками і населенням знань, необхідних для збереження життя і здоров'я людей в умовах виникнення пожеж та під час виконання робіт з ліквідування пожежі. ПРН18. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші вікові, гендерні та (або) культурні відмінності. ПРН05. Керувати діяльністю колективу, спрямованою на регулювання пожежної безпеки, та прийняття рішень у складних непередбачуваних умовах, з урахуванням наявних ресурсів та часових обмежень. ПРН16. Донести професійні знання, власні обґрунтування і висновки до фахівців пожежно-рятувальних формувань і широкого загалу.

Освітньо-професійна програма «Цивільний захист» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти містить подібні компетентності та програмні результати. Випускники мають володіти навичками міжособистісної взаємодії (ЗК07) та повинні мати здатність працювати як в команді, так і автономно (ЗК08). Серед спеціальних компетентностей слід зазначити: здатність організовувати та проводити навчання працівників підприємств, установ та організацій і населення до дій в умовах надзвичайних ситуацій (СК27); здатність до управління пожежно-рятувальним підрозділом у складі караулу під час ліквідації

пожеж та інших надзвичайних ситуацій (СК34); здатність до проведення занять з пожежно-рятувальним підрозділом у складі караулу з тактичної підготовки та організації несення внутрішньої та караульної служб (СК35).

На нашу увагу, зважаючи на мету дослідження, заслуговують на увагу такі програмні результати: демонструвати культуру мислення та виявляти навички щодо організації культурного діалогу на рівні, необхідному для професійної діяльності (ПРН 05); застосовувати заходи цивільного захисту: з інформування та оповіщення населення; стосовно укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту; щодо евакуювання населення із зони надзвичайної ситуації та життєзабезпечення евакуйованого населення в місцях їх безпечного розміщення (ПРН23); організовувати та проводити навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, заняття з особовим складом підрозділу; доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у сфері професійної діяльності (ПРН25) [7].

Крім того, невід'ємною частиною кваліфікації фахівця сфери цивільного захисту за другим (магістерським) рівнем вищої освіти мають бути: лідерські якості, культура безпеки, а також володіння навичками публічних виступів, дискусій, організації та проведення інструктажів та навчань. ОПП доповнена такими компетентностями та програмними результатами навчання: ПК01. Спроможність застосувати на практиці теорії прийняття управлінських рішень, керувати роботою колективу під час професійної діяльності. ПК15. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців та нефахівців. ПРН 5. Демонструвати здатність до організації колективної діяльності та реалізації заходів, спрямованих на регулювання та забезпечення цивільної безпеки. ПРН 10. Донести професійні знання, власні обґрунтування та висновки до фахівців та широкого загалу, володіти навичками публічних виступів, дискусій, проведення занять.

Серед важливих компетентностей, представлених освітньо-професійній програмі «Екстремальна та кризова психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти виокремлені: навички міжособистісної взаємодії (ЗК 8); здатність працювати в команді (ЗК 9); здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову) (СК 8); здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту (СК 9). Ця програма розширена такими фаховими компетентностями: здатність здійснювати психологічний супровід професійної діяльності (ФК 1);

здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах та адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності (ФК 2); здатність організувати та надавати екстрену психологічну допомогу постраждалим в умовах надзвичайних ситуацій (ФК 3); здатність застосовувати класичні та інноваційні методи психологічної допомоги особам, що опинилися у складних життєвих обставинах або пережили екстремальну ситуацію (ФК 4).

Ми звернули увагу на такі програмні результати: складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника (ПР 12); емпатійно взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності (ПР 13); ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості (ПР 14); здійснювати психологічне вивчення працівників і колективів, готувати відповідні висновки та рекомендації (ФР 21); надавати екстрену психологічну допомогу постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій (ФР 22); надавати кваліфіковану психологічну допомогу (індивідуальну, групову) особистості у кризовому стані для активізації ресурсів життєстійкості (ФР 23); проводити візуальну діагностику постраждалого, використовувати засоби надання домедичної допомоги, збереження психологічного та соматичного здоров'я (ФР 24) [8].

Особливістю ОПП для другого (магістерського) рівня вищої освіти є те, що здобувачі набувають професійних компетентностей щодо організаційної, освітньої та науково-дослідницької діяльності. Ми виокремили такі компетентності та програмні результати навчання: СК 4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік. СК 5. Здатність організувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології. СК 6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах. ПР 5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість. ПР 6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість. ПР 7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у

писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях. ФР 14.

Брати участь в організації заходів, спрямованих на забезпечення безпеки, збереження психічного здоров'я персоналу та створення сприятливих психологічних, соціально-психологічних та психолого-педагогічних умов для психічного розвитку фахівців. ФР 15. Здатність донести інформацію фахівцям і нефахівцям щодо тактик психологічного впливу, маніпулятивних стратегій, протидії впливу й дії захисних механізмів психіки.

Для досягнення окреслених вище програмних результатів навчання необхідно створити певні організаційно-педагогічні умови, реалізація яких можлива завдяки дотриманню принципів гуманізації й безперервності оволодіння психолого-педагогічною компетентністю в ході навчання; урахуванню ціннісних орієнтацій і мотивів навчання курсантів; кваліфікації викладачів та їхньої мотивації до формування в курсантів психолого-педагогічної компетентності; орієнтації під час розроблення, доповнення навчальних програм і навчально-методичних матеріалів на розвиток освітніх можливостей та здібностей курсантів; підтриманню позитивного емоційного клімату в навчальному колективі.

Серед таких умов слід виокремити: доповнення навчально-методичного забезпечення дисциплін тематикою, спрямованою на формування психолого-педагогічної компетентності; актуалізація викладачами позитивного психологічного клімату в курсантському колективі, стимулювання інтелектуальних, пізнавальних процесів курсантів, їхнього прагнення до саморозвитку; організація навчально-виховного процесу, побудованого на інтерактивній взаємодії його учасників; наявність професійних умінь у викладачів, позитивного взаємообміну між викладачами та курсантами; організація навчального простору з акцентом на мотиви: загальносоціальні, професійні, пізнавальні, соціальної ідентифікації, прагматичні.

Для досягнення поставленої мети доцільно використовувати в навчальному процесі активні методи навчання: дискусії, дебати, мозкову атаку, аналіз конкретних ситуацій, ділові ігри, рольові ігри, ігри за правилами. Окремо слід зазначити ефективність соціально-психологічного тренінгу, основною метою якого є пізнання себе, підвищення компетентності в спілкуванні, набуття навичок ефективної взаємодії та розвиток необхідних психолого-педагогічних умінь.

Висновки. Аналіз освітньо-професійних програм дозволяє підсумувати, що окреслені програмні результати навчання мають багато спільного із сутнісним змістом поняття психолого-педагогічної компетентності. Для оволодіння зазначеними компетентностями та для

отримання необхідних програмних результатів фахової підготовки потрібно мати фахові, педагогічні та психологічні знання, організаторські, комунікативні та гностичні уміння, інтелектуальні, емоційні та адаптивні особистісні якості. Отримані знання, уміння та навички повинні застосовуватись у міжособистісній взаємодії з колективом (колегами, підлеглими та керівництвом), свідками надзвичайних ситуацій, постраждалими та їх родичами, населенням та засобами масової інформації. Тому вважаємо, що психолого-педагогічна компетентність є важливою і невід'ємною складовою якісної професійної підготовки майбутніх фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Професорсько-викладацький склад відомчих закладів вищої освіти має усвідомлювати її значення для майбутньої професійної діяльності здобувачів та сприяти її формуванню у навчально-виховному процесі.

Результати наукового пошуку можуть бути використані для підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій у відомчих закладах вищої освіти в аспекті формування психолого-педагогічної компетентності. Перспективи подальших наукових студій полягають у дослідженні таких напрямів: гендерні особливості формування психолого-педагогічної компетентності; удосконалення практичних методів, прийомів, технологій формування психолого-педагогічної компетентності; вплив психолого-педагогічної компетентності на професійну адаптацію молодих фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій тощо.

Література:

1. Керницький О. М., Шалімова І. М. Особливості психологічної підтримки при взаємодії «офіцер-курсант» у навчально-виховному процесі ВВНЗ. Наукові записки ХУПС. Соціальна філософія, психологія. Харків: ХУПС, 2009. Вип. 1 (32). С. 206-212.
2. Покалюк В. М. Педагогічні засади адаптації до умов професійної діяльності майбутніх фахівців пожежно-рятувальної служби у профільному вищому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти». Черкаси : ЧНУ, 2010. 20 с.
3. Яворська Г. Х. Психолого-педагогічна підготовка атестованих викладачів ВНЗ МВС України. Проблеми сучасної педагогічної освіти : педагогіка і психологія. Випуск № 27, частина 2. Ялта : РВНЗ «Кримський гуманітарний університет», 2010 р. С. 117–129.
4. Ненько Ю.П., Івашенко О.А., Вороновська Л.Г. Проблема готовності сучасного фахівця до комунікації як основи професійної діяльності. *Освіта, наука та виробництво: розвиток та перспективи*: матеріали V Всеукраїнської науково-методичної конференції, м. Шостка, 23 квітня 2020 року. Суми : СДУ, 2020. С. 70-71.

5. Про вищу освіту: Закон України від 05.09.2016 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2016. № 178-179. С. 10–22.

6. Освітньо-професійна програма (ОПП) «Пожежна безпека» для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 261 «Пожежна безпека» галузі знань 26 «Цивільна безпека». Черкаси : ЧПБ НУЦЗУ, 2021. 30 с.

7. Освітньо-професійна програма (ОПП) «Цивільний захист» для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 263 Цивільна безпека (Цивільний захист) галузі знань 26 «Цивільна безпека». Черкаси : ЧПБ НУЦЗУ, 2021. 20 с.

8. Освітньо-професійна програма (ОПП) «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Черкаси : ЧПБ НУЦЗУ, 2021. 54 с.

References:

1. Kernytskyi, O. M., Shalimova, I. M. (2009). *Osoblyvosti psykholohichnoi pidtrymky pry vzaiemodii «ofitser-kursant» u navchalno-vykhovnomu protsesi VVNZ* [Peculiarities of psychological support during the "officer-cadet" interaction in the educational process of VVNZ]. *Naukovi zapysky KhUPS. Sotsialna filosofiia, psykholohiia*. Issue 1 (32). Kharkiv. Pp. 206-212. [in Ukrainian].

2. Pokaliuk, V. M. (2010). *Pedahohichni zasady adaptatsii do umov profesiinoi diialnosti maibutnikh fakhivtsiv pozhezhno-riatuvalnoi sluzhby u profilnomu vyshchomu navchalnomu zakladi* [Pedagogical principles of adaptation to the conditions of professional activity of future specialists of the fire and rescue service in a specialized higher educational institution]: thesis abstract. Cherkasy: ChNU. 20 p. [in Ukrainian].

3. Yavorska, H. Kh. (2010). *Psykholoho-pedahohichna pidhotovka atestovanykh vykladachiv VNZ MVS Ukrainy* [Psychological and pedagogical training of military teachers of universities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity : pedahohika i psykholohiia*. Issue 27, volume 2. Yalta: Crimean Humanitarian University. Pp. 117-129. [in Ukrainian].

4. Nenko, Y. P., Ivashchenko, O. A., Voronovska, L. H. (2020). *Problema hotovnosti suchasnoho fakhivtsia do komunikatsii yak osnovy profesiinoi diialnosti* [The problem of a modern specialist's readiness for communication as the basis of professional activity]. *Osvita, nauka ta vyrobnytstvo: rozvytok ta perspektyvy: materials of the 5th All-Ukrainian scientific and methodical conference*. Sumy: SDU. Pp. 70-71. [in Ukrainian].

5. *Holos Ukrainy*. (2016). Pro vyshchu osvitu [On higher education]: Law of Ukraine dated September 5, 2016. № 2145-VIII. № 178-179. Pp. 10-22. [in Ukrainian].

6. *Osvitno-profesiina prohrama "Pozhezhna bezpeka" dlia pidhotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity pershoho (bakalavrskoho) rivnia za spetsialnistiu 261 "Pozhezhna bezpeka" haluzi znan 26 "Tsyvilna bezpeka"* [Educational and professional program "Fire safety" for training students of higher education of the first (bachelor's) level in specialty 261 "Fire safety" field of knowledge 26 "Civil safety"]. (2021). Cherkasy: Chipb NUCDU. 30 p. [in Ukrainian].

7. *Osvitno-profesiina prohrama "Pozhezhna bezpeka" dlia pidhotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity pershoho (bakalavrskoho) rivnia za spetsialnistiu 261 "Pozhezhna bezpeka" haluzi znan 26 "Tsyvilna bezpeka"* [Educational and professional program "Civil Defense" for the training of first (bachelor) level higher education applicants in the specialty 263 Civil Defense (Civil Defense) field of knowledge 26 "Civil Defense"]. (2021). Cherkasy: Chipb NUCDU, 2021. 20 p. [in Ukrainian].

8. *Osvitno-profesiina prohrama «Ekstremalna ta kryzova psykholohiia» dlia pidhotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity pershoho (bakalavrskoho) rivnia za spetsialnistiu 053 "Psykholohiia" haluzi znan 05 "Sotsialni ta povedinkovi nauky"* [Educational and professional program "Extreme and crisis psychology" for the preparation of higher education applicants of the first (bachelor's) level in the specialty 053 "Psychology" of the field of knowledge 05 "Social and behavioral sciences"]. (2021). Cherkasy: Chipb NUCDU. 54 p. [in Ukrainian].